

UOT 398;801.8**NAĞILLAR AZƏRBAYCAN MÜHACİRƏT
FOLKLORŞÜNASLIĞINDA****A.H.HÜSEYNOVA**
Bakı Dövlət Universiteti
gunsel_gunsel@yahoo.co.uk

Azərbaycan mühacirət folklorşünaslığı sovet ideoloji sistemindən kənarında, senzuranın mövcud olmadığı azad bir məkanda yaranıb inkişaf etdiyi milli ədəbi dəyərlərin tədqiqi və təbliğində mühüm imkanlara malik olmuşdur. Mühacirət folklorşünaslığının ən çox diqqət yetirdiyi məsələlərdən biri nağıllarla bağlı tədqiqatların aparılmasıdır. Bu da təbiiyə, çünki nağıllarda xalqın arzu və istəkləri daha geniş şəkildə ifadəsini tapmışdır.

Məqalədə Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslarından M.B.Məmmədzadə, M.Ə.Rəsulzadə, Ceyhun Hacıbəyli, Səlim Rəfiq, Behruz Həqqi, Xavər Aslan və digər müəlliflərin nağıllarla bağlı araşdırmaları tədqiqata cəlb olunmuşdur.

Açar sözlər: Azərbaycan, mühacirət, folklor, nağıl, azadlıq

Mühacirətdəki folklor araşdırmalarından ən çox tədqiq olunan janrlardan biri nağıllardır. Bu janr haqqında mühacirətdə həm ayrıca elmi-nəzəri tədqiqat əsərləri vardır, həm də nağıllar azadlıq və istiqlal arzularını təbliğ etmək məqsədilə toplanaraq, vaxtaşırı müxtəlif dərgilərdə nəşr olunmuşdur. Hər bir xalqın bütün yaşayış tərzinin ifadəsi kimi öyrənilməsində nağılların əsas vasitə olduğuna diqqət yetirən Y.V.Çəmənəminli “Azərbaycan ədəbiyyatına bir nəzər” əsərində yazmışdır: “...bir nağıl ilə xalqın bütün fəlsəfeyi-fikriyyəsi ifadə olunur. Hər nağıl haqqın nahaqqa qələbə çalmasıyla parlaq bir dastanıdır. Millətin əhvali-ruhiyyəsinə vaqif olmaq üçün bir nağılın fəlsəfiyyəsiylə aşına olunmalıdır” (4, 156).

Özünün verdiyi bilgilərə görə, 1926-cı ildə eşitdiyi “Muğan xan” (8) adlı nağılı M.B.Məmmədzadə 1929-cu ildə İstanbulda “Odlu yurd” dərgisində nəşr etdirmişdir. Mirzə Bala digər mühacir yoldaşları kimi, “nağıl” terminindən istifadə etməmiş, onu “hekayət” adlandırmışdır. Əslində isə “Muğan xan” məzmun etibarilə sehrli nağıla daha çox yaxındır. Düzdür, burada nağıllarda olan ənənəvi başlanğıc və sonluq yoxdur, lakin içərisindəki bir çox fiqurlar onun nağıl kimi qəbul edilməsinə yol açmaqdadır: “Oğlum, – dedi, – bundan çox, çox öncə, qədim zamanlarda biz Şirvanda yaşayırdıq. Yurdumuz Babadığın ətəyində imiş. O zaman Araz çayının o tərəfi və bu tərəfi adil və igid bir

xanın əlində bulunmuş... Muğan o zaman behişt idi. Adına “Gülüstani-İrəm” derlərdi və bu behiştin ortasında Azərbaycan xanınının bir kərpici qızıldan, bir kərpici gümüşdən olan qırx qatlı sarayı gecələr bir ay kimi, gündüzlər bir günəş kimi parlardı. Aclara, möhtaqlara, dərdi və şikayəti olanlara sarayın qapıları açıqdı” (14, 151).

Beləliklə, nağılın əvvəlində hələ ikiyə bölünməmiş cənnət diyarı bütöv vətənin zəngin sərvəti ilə yanaşı, buradakı ədalətdən, insanların xoşbəxt günlərindən söhbət açılır. Bu gözəl, varlı ölkənin xoşbəxtliyinin bir səbəbi də xanlığın başında igid və adil bir insanın olmasıdır. Əhvalatın Mirzə Balanı cəlb edən əsas xüsusiyyəti də budur. Lakin bu xoşbəxtlik uzun sürmür: “Bir gün Allah vətənimizin üzərinə bir bəla göndərdi. Bunlar qaranlıq dünyada yaşayan, yarı insan, yarı yılan vəhşi varlıqlardı. Bunlar donuz kimi çoxalır və nəfəsləri dünya üzərində olan hər bir canlı və cansız varlıqları yox edərdi. Onların zəhərli nəfəsindən çiçəklər solar, ağaclar yarpaqlarını tökər, çeşmələr və göllər quruyar. Onların ayaq basdıqları yerlərdə ot yaşillanmaz, quşlar ötməz, ceyranlar keçməzdi. Günəşə, atəşə, işığa, hərərətə düşmənlər olan bu məxluqlar gündüzdən qorxarlar. Onlar həyatlarında bir gülüş, bir sevinc, bir bayatı, bir saz görməmişlər. Onlar ana qoynundan, ana sevgisindən məhrum, çamurlardan doğulan və çamurlarla yaşayan zəli kimi, soxulcan kimi varlıqlardır. Onların Kaçap adlı bir xanları vardı və qaranlıq dünyada, yerin altında yaşardı” (14, 152).

Bu təsvirdə haqqında bəhs olunan düşmənin kim olduğu hər kəs üçün aydındır, şərh etməyə ehtiyac yoxdur. Bu düşmənlərin xanının adı da “qəssab” sözünün məlum dildə təhrif olunmuş formasıdır və simvolik məna daşıyır. Nağılın ideoloji cəhətdən əhəmiyyətini isə onun sonrakı parçası daha da artırmaqdadır: “...inanma ki, dünyada vəhşətlərə köks gərən və zalımları taxtlarından devirən dəmir biləkli pəhləvanlar yoxdur. Hər kəs söyləsə ki, fəlakət və əsarətə uğrayan millətlər bir daha hürr və azad ola bilməzlər, inanma. Vətənimizi cənnətə dönüsdürəcək dəmir biləkli bir qəhrəmanın gələcəyinə inanmayanlar ümitsizlərdir. Dünyamızda canını, malını, qanını haqq və hürriyyət üçün qurban verən igidlər vardır. İştə Muğan xan bu igidlərin ən böyüyüdür” (14, 152).

Nağılın bu parçası mühacirətə düşmüş, vətənin qaranlıqlar içində yarıinsan, yarıilan olan varlıqların əlində əsir olmuş insanlara müraciət kimi səslənməkdədir. M.B.Məmmədžadənin də əsas məqsədlərindən biri həm bu xalq ədəbiyyatı örnəyini əbədləşdirməkdirsə, digəri vətən övladlarını ruhdan düşməməyə, bir gün mütləq hürriyyət və istiqlalın zəfər çalacağına inam oymağıdır. Məhz bu da mühacirətdə toplanan xalq ədəbiyyatı örnəklərini digərlərindən ayıran əsas xüsusiyyətlərdəndir.

Bu nəşr Mirzə Balanın Azərbaycan folkloruna əvəzsiz xidmətlərindən biri kimi dəyərləndirilməli, həmin nağıl bütöv şəkildə dərc olunaraq folklor yaddaşımızda qorunmalıdır. Çünki “hər xalqın sehrli nağılı bu xalqın dünəni, keçmişi, erkən təsəvvürü, adət-ənənəsi, müəyyən tarixi məqamdakı ictimai

mövqeyini sistemli halda özündə yaşadan mədəniyyət vahidləridir. Onları öyrənmək, sehirlili dünyaya daxil olmaq, eyni zamanda həmin süjeti yaradan xalqın mənəvi-psixoloji və tarixi inkişaf xüsusiyyətlərini, əski dünyagörüş, adət-ənənələrini araşdırmaq, bir sıra silsilə problemlərin başlanğıcında dayanmaq deməkdir” (9, 318).

M.B.Məmmədzaadənin yaradıcılığını araşdıran Əfqan Vəliyev məhz bu xüsusiyyətlərinə görə həmin nağılı bütöv şəkildə “Azərbaycan siyasi düşüncə tarixi və Mirzə Bala Məmmədzaadə (1898-1959)” monoqrafiyasına daxil etmişdir (14, 105-112).

“Qurtuluş” (Berlin) dərgisinin 1936-cı il 19-cu sayında “Nuhoglu V.” imzası ilə “Dövlət quşu” adlı məqalə nəşr edilmişdir. Hər şeydən əvvəl qeyd etməliyik ki, bu, əslində M.B.Məmmədzaadənin imzalarından biridir və həmin məqalə də rus-sovet müstəmləkəçi idarəçiliyinin tənqidi münasibətilə qələmə alındığından siyasi mahiyyət daşımaqdadır. Müəllif vətəninin var-dövlətini talan, ruhunu məhv etməkdə olan imperialist qüvvələrə etirazını bildirmək üçün çox maraqlı bir vasitədən – yenə də folklordan məharətlə istifadə etməklə nail olmuşdur. Beləliklə, nağıl elementləri müəllifə, bir tərəfdən, öz düşüncələrini ifadəsi üçün yardım edirsə, digər tərəfdən, xalq müdrikliyinin, milli fəlsəfənin təbliği, tanıtdırılması diləklərindən irəli gəlir. Məqalənin adından da görüldüyü kimi, Nuhoglu məşhur bir nağıl fiqurundan – dövlət quşu və onun xalq təfəkküründəki yerini şərh etməklə siyasi düşüncələrini ifadə etmişdir: “Bu quş kimin başına qonarsa, o adam dövlət rəisi olur. Həqiqi quşdan ziyadə xalq iradəsinin simvolik timsalı olan bu dövlət quşu hər yerdə və hər zaman (...) qəhrəmanın başına qonar” (10, 36). Tədqiqatçı bu quşun demokratik xalq seçkisinin rəmzi kimi nağıllarımızda hələ əski zamanlardan mövcud olduğunu göstərməklə yanaşı, onun hər qəhrəmanı deyil, xalqı bir çox fəlakətlərdən xilas edən, hər cür qara qüvvələrə – yeddibaşlı əjdəhaya, divə, təpəgözə qalib gələn “gedər-gəlməz”dən dönən igidləri başçı seçər. Başqa sözlə: “Millət fəlakətdən fəlakətə, təhlükədən təhlükəyə atdığı bu əsətiri qəhrəmanların şəxsində ən yüksək duyğularını canlandırmaq istəmiş, o qəhrəmanları millətin bütün əməllərini özündə toplayan birər şəxsiyyət yapıqdan sonra onların başına dövlət quşu qondurmuşdur” (10, 537).

Məqalədə yeddibaşlı əjdaha, ağ div, təpəgöz, dövlət quşu kimi Azərbaycan nağıllarının personajları ilə yanaşı, xalqın öz düşüncəsində yaratdığı və əsrlər boyu yaşatdığı qəhrəman obrazları işıqlandırılmış, bundan əlavə, süjetlərdəki “qırx gün qırx gecə”, “divin oğurladığı gözəl pəri qız” və s. haqqında bilgilər verilmişdir. “... Azərbaycan dövlət quşu yalnız Azərbaycan türkünün başına qona bilər”, – yazaraq, əsl məqsədini bildirən Nuhoglu “Dövlət quşu” məqaləsində nağıllarımıza xas olan fiqurları təhlilə cəlb etməklə əcnəbi oxucuda Azərbaycan xalqının milli düşüncə tərzi haqqında təsəvvür yaratmağa nail olmuşdur.

Xatırladaq ki, həmin məqalədən doqquz il sonra M.Təhmasib “Vətən uğrunda” dərgisində (1945, sayı 5, 93-101) “Əfsanəvi quşlar” adlı məqaləsini

çap etdirmişdir. Alim Midiya dini əfsanələri və “Avesta” əsasında Simurğ (Səməndər, Zümrüd) quşu haqqında şərh verərək, dövlət quşu ilə bağlı qənaətlərini Şəmsəddin Sami lüğətinə əsaslanaraq irəli sürmüş, onun Humay (Umay) olduğunu bildirmiş, bu kəlmənin etimologiyasını isə M.Kaşğarlıya istinadən müəyyənləşdirmişdir (13, 152-163).

Qeyd etmək lazımdır ki, “Azərbaycan kultür gələnləri” əsərində Məhəmməd Əmin Rəsulzadə nağılların mövzu istiqamətləri haqqında qısaca bəhs etmiş, xalq ədəbiyyatından danışarkən, ilk növbədə “Məlik Məmməd” nağılının qəhrəmanını xatırlamışdır: “Məlik Məhəmməd növündən olan pəhləvanlara aid nağıllar Azərbaycan xalqı arasında çox sevilir. Bu (...) nağıllarda mövzu isə zəifləri qorumaq, başqasına yardımda bulunmaq, nəfsini fəda etmək, sevgiliyə qarşı vəfəli olmaq, dostluqda sadıq qalmaq, arkadaşlıqda səbat göstərmək və qoçaqlıqda qorxu bilməmək kimi özgəgüdərlər anlamlardır” (12, 21).

Nağıllarla bağlı mühacirətdə aparılan elmi-nəzəri tədqiqatlar arasında S.Rəfiq Rəfiqoğlunun 1933-1934-cü illərdə qələmə alınsa da, hələ də İstanbul şəhərinin “Bəyazid” kitabxanasında əlyazması şəklində qorunmaqda olan “Azərbaycan və Anadolu xalq hekayələrinin təhlili və müqayisəsi” əsəri böyük əhəmiyyətə malikdir, lakin, təəssüf ki, bu əsər indiyədək Azərbaycandakı araşdırmalardan kənarda qalmışdır. Müəllif Azərbaycan xalq nəsrinin (S.Rəfiq “xalq hekayələri” adı altında əslində xalq nəsrindən bəhs etmişdir) “Azərbaycanda hekayələrin çox az toplandığı və heç tədqiq edilməməsi” səbəbindən (11, 4) belə bir əsər yazmaq istədiyini və məşhur türk alimi M.F.Köprülünün də onun bu fikrini dəstəklədiyini qeyd etmişdir

S.Rəfiq xalq nəsrini mövzusunə görə altı qrupda: a) eşq; b) saz şairləri ətrafında təşəkkül edən; c) tarixi; ç) qəhrəmanlıq; e) heyvanlar haqqında yaranan; ə) sərgüzəşt hekayələri kimi təsnifat aparmış, onların hər birini örnəklər əsasında şərh etmişdir (11, 5-12). “Hekayələrdə ünsürlər” fəslində müəllif dastan və nağıl elementlərindən geniş bəhs etmişdir. Tədqiqatçı qəhrəmanı (onun real qüvvələrlə, yəni ordu, pəhləvan və s. ilə mübarizəsi, həmçinin qeyri-adi təhlükələrlə – div, əjdəha və s. ilə döyüşüb qələbə çalması), igid qadınları, cəng və hər b səhnələrini, ata-oğul mücadiləsini, zindana atılması, dəliləri, qurdları, qeyri-adi qılıncları, atları və sairəni nağıllarda işlənən dastan ünsürləri adlandırmış, müləhizələrini müvafiq örnəklərə söykənərək müqayisəli təhlil etmişdir (11, 13-33).

S.Rəfiq “Hekayələrdə masal motivləri” fəslində nağıllarda əsas qəhrəmandan başqa iştirak edən digər obrazlar (qoca-qarı, çoban, hərəmi, bəzircan, qırx qız), heyvanlar (at, köpək, keçi, xoruz, canavar, quşlar), qeyri-adi canlılar (mələklər, div, əjdəha), sehrli əşyalar (uçan xalça, alma, dəyirman daşı, Süleyman peyğəmbərin süfrəsi, tilsim) haqqında maraqlı doğuran təhlillər aparmışdır. Əsərin mühüm bir hissəsi Azərbaycan və Anadolu nağıl süjetlərinin müqayisəsinə həsr edilmişdir ki, onlardan – üç tükün xilas etməsi, ögey qızı gizlətmə, kor gözün açılması, təbdili-qiyafət, xəstə görünmə, ağır təkliflər (gedər-gəlməz), qanlı köynək, hiyləli dəvət, yatağa xəncər qoyma, qızı əmanət

etmə, quş dilini anlama, tənbel çocuq, ölü diriltmə, qız-oğlan dəyişmə, yolu qeyb etmə, ağ qoç–qara qoç və başqa motivlər haqqında tədqiqatçının mülahizələri orijinaldır və bu gün də aktualdır.

Əsərin “Hekayələrdə dini təsir və dini anasir” fəslə xüsusilə diqqəti cəlb etməkdədir, ona görə ki, bu tədqiqat sovet hakimiyyətinin ən qorxunc illərində qələmə alınmışdı və Azərbaycanda bu metodologiya ilə nağıl, ya da dastanların tədqiqi mümkün deyildi. Bundan başqa, çox vaxt nağıllar yazıya alınarkən xalqın dini baxışlarını əks etdirən parçalar ya kəsilir, ya da dəyişdirilirdi. A.Nəbiyev bu barədə yazır: “30-cu illərin birinci yarısına qədər çap edilmiş nağıllarda özünü göstərən bir sıra motivlər sonrakı nəşrlərdə xeyli işlənib dəyişdirilmiş, bir növ sovet dövrü ideologiyasına uyğunlaşdırılmışdır. Sehrli nağıllardakı zərdüştilik və ya islam dəyərləri, ədalətli şah obrazları təhrif olunmuş, məişət həyatının bir sıra obrazları nağıllara gətirilmiş, ümumiyyətlə, nağıllardakı qədim etiqadlardan gəlmə, nağılcılıq üçün tarixən səciyyəvi formula yaradan – hökmdar ənənəsi sındırılmışdır” (9, II, 313). S.Rəfiq bu fəsildə xalq nəsrində şamanizm (yeddi qat göy, qaranlıq və işıqlı dünya), İslam dini (Həzrət Əli, dərviş, Xızır) motiv və elementlərin təhlilini vermiş, ”Xalq hekayələrində təsəvvüf” fəslində nağıl və dastanlardakı təsəvvüf ünsürlərini aydınlaşdırmışdır.

S.Rəfiq Azərbaycan və Anadolu xalq nəsrində əksini tapan ideoloji baxışı əksər hallarda xeyirin şər üzərində qələbəsi, “fənalığa qarşı iyilik” kimi aydınlaşdırmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, bu tədqiqat işində xalq nəsrində etnoqrafik ünsürlər, müxtəlif mərasimlərin təsviri, cəzalar (öldürmə, yol ayrıcına qoyma, qayadan atma və s.), eyni zamanda istifadə edilən ənənəvi ifadələr (gəl məni gör, dərdimdən öl, qəddi-qamət minarə, adam-madam iysi gəlir və s.) barədə də danışılmışdır. Xatırladaq ki, C.Hacıbəyli “Qarabağın dialekti və folkloru (Qafqaz Azərbaycanı)” adlı tədqiqatına nağıllarımızda işlənən poetik parçalardan birini (“Hamam hamam içində, xəlbir saman içində, dəvə dəlləklik edir, köhnə hamam içində”) daxil etmişdir (5, 29).

Ümumiyyətlə, S.Rəfiq Rəfiqoğlunun “Azərbaycan və Anadolu xalq hekayələrinin təhlili və müqayisəsi” əsəri mühacirətdəki Azərbaycan folklorunun, xüsusən xalq nəsrinin tədqiqi sahəsində ən böyük nailiyyətlərindən biridir, buradakı mülahizələrin Azərbaycandakı mövcud nəşrlərlə müqayisəsi ayrıca araşdırma mövzudur və öz tədqiqatçısını gözləməkdədir.

Mühacirətdə nağılların toplanıb nəşr edilməsinə xüsusi önəm verilmişdir. Belə ki, Ə.Cəfəroğlunun topladığı folklor örnəklərinin içərisində mühüm bir hissəni nağıllar təşkil edir, onların içərisində “Keçəl” (“Kələoğlan”) (2, 64-66), “Dərviş Məmməd” (2, 28-33), “Məmməd şah” (2, 3-13), “Külçü Məmməd” (2, 25-26) və s. vardır. “Azərbaycan” (Ankara) dərgisinin nəşrə başladığı ilk ildə Məmməd Əli Rəsuloğlunun dilindən yazıya alınmış olan “Cik-cik xanım”(3) nağılı tam şəkildə dərc edilmişdir. Bəhrüz Həqqinin Almaniyada nəşr etdirdiyi “Ata sözlərinin kökləri və şifahi xalq ədəbiyyatından örnəklər” kitabında nağıllar da verilmişdir (6, 155-188). Ümumiyyətlə, Bəhrüz Həqqinin

nağılların tədqiqi, toplanıb nəşr etdirilməsi və təbliği ilə bağlı fəaliyyəti təqdirəlayiqdir. Belə ki, tədqiqatçı “Su adamı”, “Keçəl”, “Keçi, dana və toğlu”, “Səftər – kor nağılı” “Məlik şah”, “Yetim keçəl”, “Məlik Məhəmməd”, “Mərd və namərd qardaş” (7, 36-71) və başqa bir çox nağılı toplayaraq nəşr etdirməklə kifayətlənmiş, onların təhlilini də aparmışdır. Bəhrüz bəy nağıllarda insanların ən qədim yaşam dövrlərinə məxsus ibtidai təsəvvürlərin, mifoloji dünyabaxışlarının yaşadığını bildirməklə yanaşı, bu süjetlərdəki bəzi obrazların sətiraltı mahiyyətini aşkarlamağa çalışmışdır. Tədqiqatçı belə personajlardan divin nağıllarda iki şəkildə – bəzən şər, bəzən də xeyir qüvvələrin (Ağ div, Qara div) simvolu şəklində iştirakını şərhini vermiş (6, 18), tülkü (6, 112), təkgöz və ya təpəgöz (6, 86) və başqa obrazlar, onların ifadə etdikləri rəmzlər haqqında təhlillər aparmışdır.

Xatırladaq ki, Xavər Aslan “Sözlü ədəbiyyatımızda həcv” məqaləsində nağıllarda xalq yumorunun əksi barədə danışırkən, “Keçəl, molla və ögey ana” (1, 4-6) nağılını örnək olaraq tədqiqatına daxil etmişdir. Tədqiqatçı Azərbaycan folklorunda keçəllə bağlı nağılların özünəməxsus xüsusiyyətlərini incələmiş, bu bir qədər komik obrazın köməyiylə aşılana xalq təfəkkürünü aydınlaşdırmışdır: “Keçəl əzilənlərin, əməkçi insanların istəklərini, arzularını dilə gətirir, ümidvar olmağa səsləyir, səbirlə və təmkinli olmağı öyrədir bizlərə. Gülüş, bilindiylə kimi, keçəlin masallarımızın bu qəhrəmanının ən güclü və kəsərli silahıdır” (1, 6).

Nağılların mühacirətdə tədqiqi əhatəli olduğu qədər özünəməxsus təhlilləri ilə də diqqəti çəkməkdədir və onların ayrıca araşdırılmasına ehtiyac vardır.

ƏDƏBİYYAT

1. Aslan Haver. Sözlü ədəbiyyatımızda hiciv, İstanbul: “Hazer”, 1980, yıl 2, may, sayı 14, s. 3- 11
2. Caferoğlu Ahmet. Güney Doğu illerimiz ağızlarından toplamalar, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1995, 319 s.
3. Cik cik hanım / “Azərbaycan”, Ankara: 1953, mart, yıl 1, sayı 12, s.10-12
4. Çəmənəminli Yusif Vəzir. Azərbaycan ədəbiyyatına bir nəzər / “Azərbaycan” dərgisi, Bakı, 1989, sayı 8, s.153-162
5. Hacıbəyli Ceyhun bəy. Qarabağın dialekti və folkloru (Qafqaz Azərbaycanı), Bakı: Ozan, 1999, 48 s.
6. Hakki Behruz (Çöl gülü). Ata sözləri (Ata sözlərinin kökləri və şifahi xalq ədəbiyyatından örnəklər), Köln: Azərbaycan yayın evi, 1998, 192 s.
7. Həqqi Behruz. Azərbaycanın Qurvə və Gərus-Bicar türklərinin ağız ədəbiyyatından örnəklər. Bakı: Adiloğlu, 2008, 80 s.
8. Mehmetzadə Mirza Bala. Muğan han, “Odlu yurt” dərgisi, İstanbul: may 1928, yıl 1, sayı 4, s. 150-158
9. Nəbiyev Azad. Azərbaycan xalq ədəbiyyatı, II cild, 2006, Bakı. Elm, 618 s.
10. Nuh-oğlu V. Devlet kuşu, “Kurtuluş” dərgisi, Berlin: 1936, mayıs, sayı 19, s. 536-537
11. Refik Selim Refioğlu. Divan ədəbiyyatının mahallı və ictimai motifləri, İstanbul: 1953, Bayazıt Devlet Kütüphanəsi, 894.35- 09 (0.201694) şifreli elyazma
12. Resulzadə Mehmet Emin. Azərbaycan Kültür Gelenekləri və Çağdaş Azərbaycan Edebiyatı, Ankara: Azerb. Kültür Derneği Yayınları, 1984, 84 s.

13. Təhmasib Məmmədhüseyn. Seçilmiş əsərləri, I cild, Mütərcim, 2010, 488 s.
14. Veliyev Afgan. Azərbaycan siyasi düşüncə tarixi və Mirza Bala Mehmetzadə. 1898-1959, İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2006, 398 s.

СКАЗКИ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ЭМИГРАНТСКОЙ ФОЛЬКЛОРИСТИКЕ

РЕЗЮМЕ

А.Г.ГУСЕЙНОВА

Фольклористика эмиграции работала в стороне от всякого давления советской цензуры, из-за этого часто подходила более объективно к исследованию национальных ценностей народа, старалась отразить правду такой, какой она была на самом деле.

Одной из тем, которой эмигрантская фольклористика уделяла большое внимание, были сказки, потому что в них народ воспевал свою радость и печаль, любовь к свободе и независимости.

В статье “Сказки в азербайджанской эмигрантской фольклористике” рассмотрены исследования Мирза Бала Мехмет-заде, Мамед Амин Расул-заде, Селим Рефик, Хавер Аслан, Джейхун Гаджибейли, Бахруз Хакки и др. посвященным азербайджанским народным сказкам.

Ключевые слова: Азербайджан, эмиграция, фольклор, сказки, свобода

TALES IN AZERBAIJANI EMIGRATION FOLKLORE STUDIES

A.H.HUSEYNOVA

SUMMARY

Emigration folklore studies were outside the Soviet pressure, which resulted in more objective research of national values and reflection of the truth the way it was.

One of the themes which emigration folklore studies mostly focused on was tales as people revealed their joy and sadness, as well as their love for independence and liberty in the tales.

The article “Tales in Azerbaijani emigration folklore studies” analyzes the researches of Mirza Bala Mehmetzadeh, Mammad Amin Rasulzadeh, Salim Rafik, Khaver Aslan, Jeyhun Hajibayli, Bahruz Hakki and others dedicated to Azerbaijani national tales.

Key words: Azerbaijan, emigration, folklore, tales, freedom